

Svenska matvanor och matpriser

Matkonsumtionens senaste utveckling:
köttkonsumtionen stiger igen

- 2009 sjönk eller stagnerade matkonsumtionen inom flera varuområden. Troliga orsaker var fortsatt höga matpriser och lågkonjunktur på grund av den globala finanskrisen.
- Konsumtionen av kött minskade något 2009. Konjunktur och priser tycks påverka köttkonsumtionen mer än till exempel klimatdebatten.
- Förändringar i konsumtionen av livsmedel har konsekvenser för klimatet och miljön, men också för möjligheterna till ett gott djurskydd och landsbygdsutveckling i Sverige.

Svenska matvanor och matpriser

Matkonsumtionens senaste utveckling: köttkonsumtionen stiger igen

Denna rapport är en del av Jordbruksverkets rapportserie om svenska matvanor och matpriser. Syftet med rapportserien är att bidra med ett lättillgängligt underlag och ge uppslag till fortsatta analyser i den allmänna debatten om livsmedelspriser och livsmedelskonsumtion, utifrån Jordbruksverkets verksamhetsområde.

Regeringen lyfter tydligt fram konsumenterna i instruktion och regleringsbrev för Jordbruksverket och konsumentaspekten är ett av fokusområdena i Jordbruksverkets verksamhetsstrategi. Enligt den ska vi bland annat när det gäller pris- och konsumtionsutveckling beakta konsumentperspektivet. Målgruppen för rapportserien är alla som har intresse i utvecklingen av matpriser och matvanor, från enskilda konsumenter till beslutsfattare. Serien omfattar både rapporter och kortare pm.

Utredningsenheten
2011-04-05

Författare
Helena Lööv

Sammanfattning

Jordbruksverket publicerar årligen statistik över livsmedelskonsumtionen i Sverige. Jordbruksverket följer också hur livsmedelskonsumtionen utvecklas. Nyligen publicerades preliminära siffror för 2009.

I rapporten konstateras att livsmedelskonsumtionen generellt sjönk mellan år 2008 och 2009. Några förklaringar är troligtvis fortsatta prisökningar och lågkonjunktur. Frukt är ett exempel där konsumtionen sjönk och där priserna steg. Andra faktorer som troligen påverkat matkonsumtionen är klimatdebatten och diskussioner om att minska matsvinnet. För kött har Jordbruksverket tagit fram preliminära siffror även för 2010, vilka visar på en ökning i konsumtionen jämfört med 2009. Samtidigt vände konjunkturen till högkonjunktur under 2010 och köttpriserna fick en långsammare utveckling. Detta tyder på att pris- och inkomstförändringar har påverkat köttkonsumtionen mer än till exempel klimatdebatten. Men konsumtionen kunde förstås ha ökat ännu mer om inte klimatdebatten hade varit.

Konsumenternas val påverkar flera andra områden än klimatet, som till exempel förekomsten av öppna landskap. Förändringar i konsumtionen av livsmedel har konsekvenser för klimatet och miljön, men också för möjligheterna till ett gott djurskydd och landsbygdsutveckling i Sverige. Vad konsumenterna väljer att lägga på sin tallrik har stor betydelse för jordbrukets utformning och matens totala påverkan på miljö och samhälle. Olika faktorer påverkar konsumtionen i olika grad och i olika riktningar och ibland tar säkerligen effekterna ut varandra.

Trender som lyfts fram i media kan ibland verka större i omfattning än de är i praktiken. Det kan till exempel röra sig om en liten del av befolkningen som är extremt klimatmedveten, men detta märks sedan inte på samma sätt i konsumtionen för den totala befolkningen. Det kan ta tid för nya konsumtionsmönster att slå igenom i den totala statistiken, och det krävs ett längre perspektiv för att se på effekterna. Fortsatta analyser av konsumtionen är viktiga.

Innehåll

1	Inledning.....	1
1.1	Metod för Jordbruksverkets konsumtionsstatistik.....	1
2	2009 stagnerade matkonsumtionen på flera områden - varför?	1
2.1	Prisökningar och lågkonjunktur.....	2
2.1.1	Fruktpriserna upp och konsumtionen ner	2
2.2	Debatt om klimateffekter och att minska matsvinnet.....	3
2.3	Men köttkonsumtion ökade 2010, trots klimatdebatten	4
2.3.1	Konjunktur och pris påverkar mest	5
2.4	Konsumtionsvalen viktiga för flera områden	6
3	Slutsatser	6

1 Inledning

Jordbruksverket publicerar årligen statistik över livsmedelskonsumtionen i Sverige. Statistiken har en viss eftersläpning och det senaste tillgängliga året är 2009. Dessa siffror anges som preliminära till nästa års publicering.

År 2009 var ett år som bland annat präglades av fortsatt höga matpriser i butik och lågkonjunktur. Kronan försvagades under året, vilket bidrog till att hålla uppe matpriserna. Matens klimatpåverkan fortsatte att vara en del i den större debatten om människans påverkan på klimatet. Dessutom diskuterades liksom tidigare matkonsumtionen ur en rad olika aspekter såsom hälsa, miljö, djurskydd, märkning, ekologiskt, närodlat och rättvisemärkt.

1.1 Metod för Jordbruksverkets konsumtionsstatistik

De siffror som används för att visa utvecklingen av konsumtionen är hämtade från Jordbruksverkets statistikrapporter över konsumtion.

Med *direktkonsumtion* avses de totala leveranserna av livsmedel från producenter till enskilda hushåll och storhushåll producenternas hemmaförbrukning (den s.k. naturakonsumtionen). De konsumerade kvantiteterna redovisas, så långt beräkningsunderlaget tillåter, i den form som produkterna når konsumenten, det vill säga

- som jordbruksprodukter, halvfabrikat, djupfrysta varor och färdiglagad mat.

Med *totalkonsumtion* avses den totala åtgången av olika råvaror för humankonsumtion. Detta innebär att totalkonsumtionen innefattar:

- direktkonsumtionen av olika livsmedel av råvarukaraktär
- de råvaror och halvfabrikat som livsmedelsindustrin förbrukar under redovisningsperioden för att tillverka livsmedel av högre förädlingsgrad.

Råvaruinnehållet i importerade förädlade livsmedel ingår i beräkningarna medan råvaruinnehållet i exporterade produkter exkluderas.

2 2009 stagnerade matkonsumtionen på flera områden - varför?

Generellt sjönk totalkonsumtionen för flera områden mellan 2008 och 2009. Kött, mjöl och gryn, mjölk och syrade produkter samt frukt och bär är några exempel. Dessutom låg några varuområden på ungefär samma nivå som året innan.

Konsumtionsmjölken fortsatte stadigt nedåt, och det var framförallt lätt- och mellanmjölken som minskade, medan standardmjölken ligger kvar på samma nivå som de senaste åren. Fil och yoghurt med ett fettinnehåll på över två procent var det enda

varuområde som ökade i mjölkgruppen. Smör, tjock grädde, fårkött, och ägg är några andra varor som fortsatte på en ökande trend.

Vad kan det då finnas för orsaker till den generellt minskade konsumtionen?

2.1 Prisökningar och lågkonjunktur

Inkomst- och prisförändringar påverkar olika matvaror i olika grad. Tidigare har vi konstaterat att matkonsumtionen generellt sett inte är så känslig för pris- och inkomstförändringar, jämfört med viss annan konsumtion. I lågkonjunktur tenderar konsumenterna att dra in på andra utgifter än mat, och detta kan ha gjort att många hushåll i princip har kunnat upprätthålla matkonsumtionen under lågkonjunkturen 2008 och i viss mån 2009. I stället kan konsumtionsmönstren för mat ändras när tiderna blir sämre. Detta kan visa sig i att man är mer benägen att byta till lågprisalternativ och egna märkesvaror (EMV). När det gäller kött kan en effekt av stigande priser och lågkonjunktur också vara att konsumenterna till viss del byter de dyrare delarna som filé och biff, till mindre dyra delar som karré och grytbitar. Konsumenterna kan också byta till mer charkprodukter. Detta bekräftades senast i mars av en representant från branschen. Enligt källan ökade billigare produkter som blodpudding, pölsa, isterband och falukorv under lågkonjunkturen.¹

2.1.1 Fruktpiserna upp och konsumtionen ner

Matpriserna fortsatte att stiga mellan 2008 och 2009. Det var särskilt märkbart för frukt, och en av anledningarna till den minskande konsumtionen av frukt i kilo av frukt är troligtvis de ökande priser som märkts för området under de senaste åren. Trots att vi generellt brukar uppge att matkonsumtionen är mindre känslig mot prisförändringar än många andra varuområden, så kan det skilja sig ganska mycket inom och mellan livsmedelsgrupperna.

Frukt består av många olika produkter, både baslivsmedel och lyxigare varianter. De nominella kilopriserna varierar således mycket beroende på produkt. För en stor grupp konsumenter kan många av produkterna inom frukt och grönt tillhöra en lyxkonsumtion, just för att priserna är relativt höga. Därmed är redan priskänsligheten större än för till exempel potatis, pasta och mjöl, varor som från början betingar ett lågt pris och således en liten del av den totala hushållsbudgeten. För sådana varor märks inte prisökningar lika mycket i plånboken, som för de produkter som redan är förhållandevis dyra.

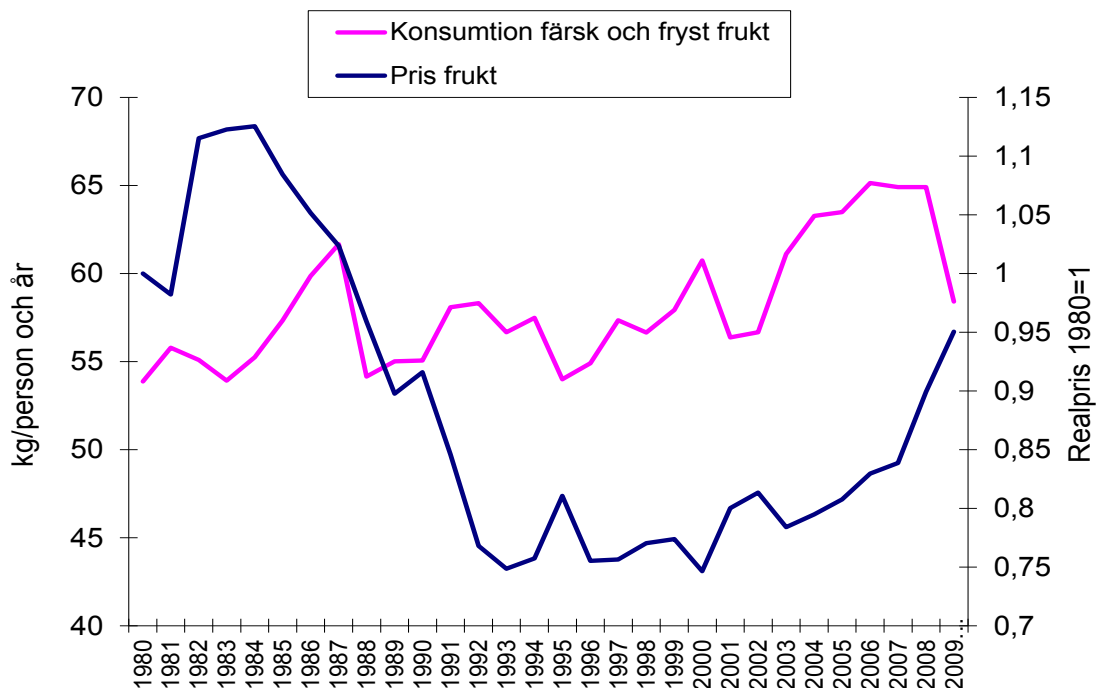
Enligt SCBs statistik över KPI (konsumentprisindex) gällande livsmedel är frukt den grupp som haft den snabbaste prisutvecklingen mellan 2008 och 2009, och är dessutom en av de grupper som ökat mest i pris under varje år sedan 2005. Den försvagade växelkursen var en av orsakerna till prisökningarna på frukt 2009, eftersom mycket av den frukt vi äter är importerad. Andra orsaker kan ha att göra med väderförhållanden, som påverkar utbudet och därmed priserna.

Figur 1 visar utvecklingen av konsumtionen och priset för färska frukter och bär. Priset är framräknat utifrån konsumentprisindex och visar utvecklingen av priserna på frukt

¹ Källa: Ekot/Sveriges Radio (2011): ”Allt mer kött på svenska tallrikar”, 27 mars 2011

och bär i förhållande till konsumentvaror i genomsnitt (= KPI totalt, som brukar användas som inflationsmått). Konsumtionssiffrorna avser färska och frysta frukter och bär, medan KPI:s delindex för frukt innehåller både färska, frysta och beredda frukter och bär. Detta gör att statistiken inte är helt jämförbar, men den kan ändå ge indikationer på samband på en aggregerad nivå.

Figuren antyder att det finns ett samband mellan konsumtion och pris, genom att konsumtionen minskar när fruktpriset går upp och vice versa. Vi kan således misstänka att åtminstone en del av konsumtionsminskningen år 2009 har sin förklaring i de ökade priserna. Höga priser på frukt och grönsaker påverkar folkhälsan genom den minskade konsumtionen.

Figur 1 Konsumtion och pris för frukt*, kg per person och realpris utifrån konsumentprisindex, 1980-2009

* Konsumtionen avser färsk och fryst frukt och bär, och priset avser all frukt och bär, inklusive beredningar. Detta gör att statistiken inte är helt jämförbar.

Källa: Jordbruksverkets konsumtionsstatistik och egna beräkningar av realpris utifrån SCBs konsumentprisindex

2.2 Debatt om klimateffekter och att minska matsvinnet

En fråga man kan ställa sig är i vilken utsträckning andra faktorer än pris- och inkomstutveckling påverkar konsumtionen av livsmedel. Att konsumtionen av flera varor minskar eller är oförändrad kan också ha att göra med till exempel klimatdebatten och diskussioner om att minska matsvinnet. Myndigheter, företag och organisationer satsar på information och kunskap kring matsvinnet, och bland annat skolor satsar på att få eleverna att slänga mindre mat. Konsumentföreningen Stockholm har under de

senaste åren genomfört undersökningar om hushållens attityder i frågan. Den senaste enkäten visade att fler har uppmärksammat debatten om matavfall 2010 än året innan (94 procent jämfört med 81 procent). Nästan hälften har förändrat sitt beteende i någon grad när det gäller att slänga mat. 47 procent jämfört med 41 procent året innan uppgav att de slänger mindre mat eller kanske slänger mindre mat ibland.²

Kanske innebär detta att vi kommer att se att den genomsnittliga matkonsumtionen per person planar ut, genom att konsumenterna minskar på sina inköp när de slänger mindre mat.

2.3 Men köttkonsumtionen ökade 2010, trots klimatdebatten

Tidigare har vi konstaterat att den totala konsumtionen av kött ökade med 1,3 procent mellan 2007 och 2008, till knappt 84 kg/person. Samtidigt rådde då lågkonjunktur, höga priser och klimatdebatt. Men det var främst konsumtion av fjäderfäkött som ökade, nötköttkonsumtionen minskade för andra året i rad och grisköttkonsumtionen var ungefär densamma som året innan. I media hade det från olika håll framhållits att den svenska nötköttkonsumtionen var minskande, och att faktorer som höga priser, lågkonjunktur och klimatdebatt hade påverkat den utvecklingen.

Konsumtionen av fjäderfäkött hade ökat sedan länge. Några tänkbara förklaringar till ökningen av fjäderfäkött är³ att fjäderfäkött generellt är billigare än nöt- och griskött, och att fjäderfäkött är det köttslag som konsumenterna normalt byter till när priserna på olika köttslag stiger. Hälsoaspekter kan också möjligen vara en bidragande orsak som gjort att fjäderfäköttet har ökat på bekostnad av andra köttslag. Andra bidragande orsaker till utvecklingen kan vara det breddade varuutbudet och nya konsumtionsvanor. Fjäderfäköttet har också sedan början av 1990-talet en långsammare prisutveckling än livsmedel i genomsnitt, och ännu långsammare än kött i övrigt⁴.

Siffrorna för 2009 visar i stället att den totala konsumtionen av kött har minskat jämfört med 2008, med en knapp procent till drygt 83 kg/person. Fördelningen mellan köttslagen framgår av figur 2. Totalkonsumtionen av nötkött respektive griskött låg kvar i princip oförändrade kring 25 kg respektive 36 kg per person, medan konsumtionen av fjäderfäkött minskade något, från 18 kg till knappt 17,5 kg. Detta kan vara en tillfällig svacka i den hittills ständigt ökande konsumtionen av fjäderfäkött. Beräkningar av köttkonsumtionen 2010⁵ (utifrån preliminära uppgifter) som presenterades i Ekot/Sveriges Radio⁶, visar att konsumtionen av kyckling ökade med fem procent mellan åren 2009 och 2010. Motsvarande beräkningar visar att även konsumtionen av nöt- och fläskkött ökade, med dryga 3 procent för båda köttslagen.

² Källa: Konsumentföreningen Stockholm (2011): "Har du uppmärksammat debatten om det onödiga matavfallet? Uppföljande undersökning om matavfall, Januari 2011"

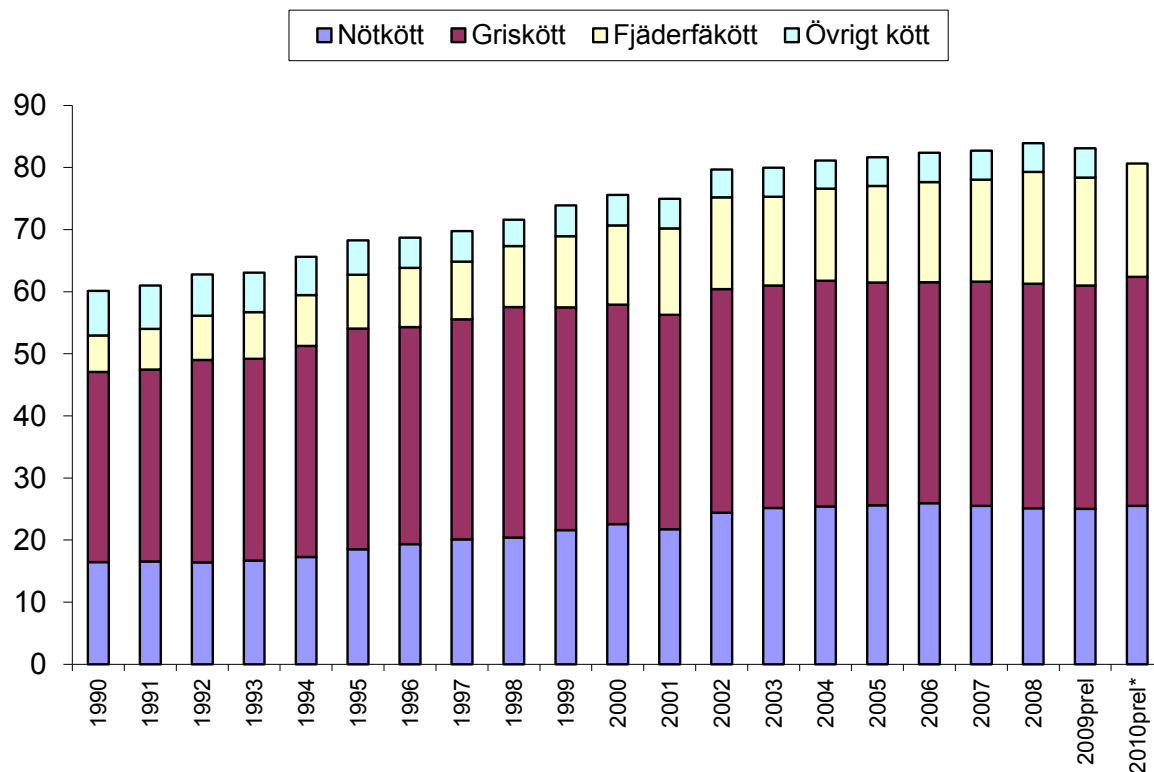
³ Källa: Jordbruksverket (2010), pm "Köttkonsumtionen fortsatte att öka 2008 trots lågkonjunktur, höga priser och klimatdebatt", 30 juni 2010

⁴ Källa: Jordbruksverket (2009), statistikrapport 2009:2

⁵ Beräkningar av utbudet för kött är möjliga att göra utifrån produktions- och utrikeshandelsstatistik (produktion+import-export). För flera andra områden är inte konsumtionen möjlig att uppskatta innan statistiken över livsmedelskonsumtionen publiceras.

⁶ Källa: Ekot/Sveriges Radio (2011): "Allt mer kött på svenska tallrikar", 27 mars 2011

Övrigt kött utgör knappt fem kg av den totala köttkonsumtionen. Konsumtionen i denna grupp har legat konstant under flera år. Det köttslag som utmärker sig något här är fårkött, som ökat stadigt under de senaste åren. I början av 2000-talet låg konsumtionen per person kring ett kilo, medan den 2009 hade ökat till dryga ett och ett halvt kg. Samtidigt har konsumtionen av inälvsmat minskat.

Figur 2 Totalkonsumtionen av kött, 1990-2009

* Siffrorna för 2010 avser de preliminära beräkningar som gjorts utifrån produktion och utrikeshandel. Siffror finns ännu inte för gruppen övrigt kött. I denna rapport har de preliminära resultaten för 2010 räknats om till per capita-konsumtion, genom att dividera totalkonsumtionen av respektive nötkött, griskött och fjäderfäkött med befolkningmängden 2010 (= medeltalet för befolkningen den 1 januari 2010 respektive den 31 december 2010).

Källa: Jordbruksverket

2.3.1 Konjunktur och pris påverkar mest

När det gäller konsumentpriserna var köttgruppen en av de livsmedelsgrupper där priserna ökade som mest mellan 2008 och 2009. Köttpriserna ökade med 3 procent, i jämförelse med konsumentvaror i genomsnitt (KPI totalt), som istället minskade med 0,3 procent⁷. Ser vi till 2010 års konsumentpriser har köttpriserna däremot haft en mer modest ökning jämfört med andra livsmedelsgrupper och konsumentvaror i genomsnitt. Priserna på kött ökade med 0,7 procent medan livsmedel och KPI totalt ökade med 1,3 procent vardera.⁸

Under 2010 vände också lågkonjunkturen till högkonjunktur. Enligt Handels Utredningsinstitut (HUI) var 2010 inget bra år för dagligvaruhandeln, konsumenterna lade mer pengar på restaurangbesök och sällanköpshandel.⁹ När inkomsterna ökar

⁷ Källa: Jordbruksverket (2010) rapport 2010:20

⁸ Källa: SCBs konsumentprisindex

⁹ Källa: icanyheter.se (2011): "HUI sänker sin matprognos: "Hushållen handlar annat"", 10 mars 2011

lägger konsumenterna mer pengar på lyxkonsumtion. Eftersom köttkonsumtionen har en relativt hög känslighet både för pris- och för inkomstförändringar, så kan det mycket väl vara så att köttkonsumtionen har gynnats av högkonjunkturen, och dessutom av att köttpriserna ökade mindre än konsumentpriser i snitt mellan 2009 och 2010.

Konjunktur och priser tycks således påverka köttkonsumtionen mer än till exempel klimatdebatten, eftersom köttkonsumtionen åter tycks ha stigit 2010. Men ökningen i köttkonsumtionen kanske hade varit större om klimatdebatten inte hade varit.

En annan tänkbar förklaring till ökningen av köttkonsumtionen är produktutveckling och nya förpackningar. Även ändrade konsumtionsmönster spelar in, som i sin tur kan vara påverkade av matprogram i TV med mera.

2.4 Konsumtionsvalen viktiga för flera områden

Konsumenternas val påverkar flera andra områden än klimatet, som till exempel förekomsten av öppna landskap. Förändringar i konsumtionen av livsmedel har konsekvenser för klimatet och miljön, men också för möjligheterna till ett gott djurskydd och landsbygdsutveckling i Sverige. Vad konsumenterna väljer att lägga på sin tallrik har stor betydelse för jordbrukets utformning och matens totala påverkan på miljö och samhälle. I Jordbruksverkets arbete ingår att arbeta för att minska jordbrukets klimat- och miljöpåverkan, för ett gott djurskydd och för en utveckling av landsbygden.

Det är svårt att ur statistiken avgöra hur olika värden för konsumenterna påverkat deras val, och hur mycket de olika effekterna tar ut varandra.

3 Slutsatser

2009 sjönk eller stagnerade matkonsumtionen per person inom flera varuområden. Troliga orsaker kan vara fortsatt höga matpriser och lågkonjunktur. Även diskussioner om att minska matsvinnet kan ha spelat in. Frukt är ett område där priserna har stigit relativt sett mer än för andra livsmedel under senare år. Detta är troligen en av orsakerna till den minskande fruktkonsumtionen.

Ett av de områden där konsumtionen minskade något 2009 var kött. Lågkonjunktur och stigande priser är troligen de viktigaste orsakerna bakom konsumtionsminskningen eftersom det finns indikationer på att köttkonsumtionen åter steg 2010. Detta år vände konjunkturen uppåt samtidigt som köttpriserna sjönk. Även andra faktorer kan dock ha påverkat. Man kan till exempel spekulera i om diskussionen om nötkreaturens klimatpåverkan haft någon dämpande effekt på konsumtionen. Ökningen i köttkonsumtionen kanske hade varit större om klimatdebatten inte hade varit. Men det vi kan konstatera utifrån de preliminära siffrorna är att klimatdebatten inte lett till en minskad nötköttkonsumtion.

Pris och inkomst påverkar matkonsumtionen generellt, liksom en rad andra faktorer och trender som ökat hälsotänkande och matintresse, miljö- och klimatmedvetenhet, nya konsumtionsmönster med mera. Faktorerna påverkar konsumtionen i olika grad och i olika riktningar, och ibland tar säkerligen effekterna ut varandra.

Förändringar i konsumtionen av livsmedel har konsekvenser för klimatet och miljön, men också för möjligheterna till ett gott djurskydd och landsbygdsutveckling i Sverige.

Trender som lyfts fram i media kan ibland verka större i omfattning än de är i praktiken. Det kan till exempel röra sig om en liten del av befolkningen som är extremt klimatmedveten, men detta märks sedan inte på samma sätt i konsumtionen för den totala befolkningen.

Det kan ta tid för nya konsumtionsmönster att slå igenom i den totala statistiken, och det krävs ett längre perspektiv för att se på effekterna. Fortsatta analyser av konsumtionen är viktiga.

Publikationer inom samma område

1. Svenska matvanor och matpriser – *Prisutvecklingen under de senaste åren*, rapport 2010:20
2. Svenska matvanor och matpriser - *Köttkonsumtionen fortsatte att öka 2008 trots lågkonjunktur, höga priser och klimatdebatt*, pm 2010-06-30
3. Svenska matvanor och matpriser – *Trender i matkonsumtionen: folkhälsoaspekter*, rapport 2011:19

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se